

Justinas Marcinkevičius – tautos budintojas (drama „Mažvydas“)

Justinas Marcinkevičius (1930–2011) – vienas žemiausių XX a. antrosios pusės lietuvių kūrėjų (poetas, prozininkas, dramaturgas), vertėjas, Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, aktivas visų menų veikėjas. Nuo vaikystės lydėję žemdirbių kultūra, sakralumas formavo poeto humanistinius idealus, lituanistikos studijos – profesionalumą, moralumą – prasmingą egzistenciją. Tautos poetu vadinamas kūrėjas tekstais ir gyvenimo pavyzdžiu atskleidė begalinę meilę tėvinei, jos kalbai, istorijai, kiekvienam žmogui.

Just. Marcinkevičiaus kūryba žanrinio požiūriu labai įvairi: eilėraščiai, poemos, dramos. Pradėjęs kurti, poetas rodė prisitaikymą prie sėntvarkos, tačiau dramatiški literinio subjekto išsivėnimai, vertėbinės nuėtatos neleido eilėrašėio žmogui būti socialiai angažuotam. Poeto eilė primena romantikų ar neoromantikų tekstus, nors yra modernesnės, paveikesnės, atkleidžiančios refleksiją. Tradicijų motyvų (krašto istorijos, gimtosios kalbos, liaudies kūrybos ir mitologijos, žmogaus ir gamtos paralelės, namų) vaizdavimas žmogui suteikia dvasinę stiprėbės. Just. Marcinkevičiaus tekstai nėra avangardiniai, juose atskleisti literinio subjekto išsivėnimai artimi kiekvienam lietuviui. Tai viena iš priežasčių, kodėl pagal Just. Marcinkevičiaus eilė sukurta daug dainų.

Lietuvių tautos istorijos ir kultūros rekonstravimas – vienas svarbesnių motyvų Just. Marcinkevičiaus epinėje ar draminėje kūryboje. Lietuvos valstėbės, rašto, meno kūrimas rašytojui leido interpretuoti ir kurti istorinį meninį tekstą. Be to, Mindaugą, Martyną Mažvydą, Motiejų Kazimierą Sarbievijų, Kristijoną Donelaitį, Lauryną Stuoką-Gucevičių Just. Marcinkevičius vaizdėja kaip tautos kultūros kūrėjus, lietuviškėsius prometėjus. Draminė trilogija yra nacionalinis epas apie Lietuvos valstėbę, jos kultūrą ir žmonėus. „Mindaugas“ (1968), „Katedra“ (1971) ir „Mažvydas“ (1977) – tai tautiniais bei herojiniais siužetais paremta trilogija, kurioje kalbama apie valstėbės kūrimą, kultūros, meno reikšmę, rašto ir knėgos svarbą.

Poetinė drama „Mažvydas“. Tai kūrinė apie pirmosios lietuviškos knėgos „Katekizmas“ (1547) autorių Martyną Mažvydą. Anot Justino Marcinkevičiaus, kalbėdamas apie M. Mažvydą, kūrėjas atskleidė „nacionalinės pareigos dėją“. Juk M. Mažvydo gėvenimas kūrinėje poetizuojamas, apie pirmosios lietuviškos knėgos autorių mažai kas žinoma. Poetinėje dramoje svarbus ne perėšingų jėgų susidėrimas, o asmens dvasėnis konfliktas, kurį kiekvienos dalė pradėioje pristato Milkaus, vėliau ir kitų „špitolninkų“ kuriama gėsmė apie M. Mažvydą.

Siužetas. Dramos veiksmo laikas – 1562 m., kai „Katekizmas“ jau išspausdintas, o Mažvydas pastoriumi dirba Ragainės parapijoje, yra vedės Benigną, kūrėš špitolę, kurioje rūpinasi dvasiniu, religiniu „špitolninkų“ išprėsimu, jų buitimi. Pagrindinis veikėjas yra paskendė darbuose (pastoriaus darbas, šeimos (žmonos Benignos ir jos brolio Kristupo), špitolės ir „špitolninkų“ išlaikėmas, auklėjimas, buities darbai), tačiau svajoja, nuolat žėri į Nemuną,

skiriantį Maž__j__ ir Didž__j__ Lietuvą. Pirmoje poetinės dramos dal__je apraš__tas Nemunu atplukdyto __žuoliuko sodinimas yra svarbus didaktiniu („špitolninkų“ mok__mas, darbų skirst__mas) ir sakraliniu (g__vybės medžio, pagon__bės ir krikščion__bės sankirtos) aspektu. Dramos už__mazgoje vaizd__jamas Kristupas, kurį Mažvydas nori išleisti į k__nigus ir kuris ištraukia iš Nemuno sk__stantį Kasparą (sūnų Mažvydo ir Marijos). Mažvydui perduotame Kasparo motinos ž__de išgraviruoti žodžiai „Dabar ir visados. Martynas“ sujaukia pagrindinio veik__jo egzistenciją. Antrosios dramos dal__s pradžioje vaizduojamas veiksmas, vyk__s 1542 metais. Iš g__smės sužinoma, jog Vilniuje, Rotušės aikštėje, Mažvydas dal__vavo vaid__nime, kuriame buvo kritik__jamos bažnyčios negerovės ir žmonių __dos. V__nuolyno požemiuose uždar__tą Mažvydą išlaisvino Marija, kuri jį g__dė, juo r__pinosi ir atsisakė mylimojo dėl kilnių Mažvydo tikslų. Drama pas__kė kulminaciją, kai Mažvydas sužinojo, jog Kasparas yra jo s__nus. Trečioje dramos dalyje aprašytas Mažvydo ir Kasparo konfliktas. Mažvydas nori __sūnyti Kasparą, bet atklydėlis nesutinka, nes smerkia tėvą dėl bailumo ir ner__žtingumo, susijusio su nesantuokinio sūnaus pripažinimu. Pasirodo kareiviai, suima Kasparą, nes šis, kerš__damas už motinos kaltinimą raganavimu ir mirtį, nužudė prievaizdą. Kasparas buvo išvestas, o Mažvydo asmeninė tragedija t__sėsi. V__nintelė Mažvydo paguoda, vaizduojama dramos epilogė, „špitolninkų“ iš „Katekizmo“ sk__menimis perskaitytas žodis „Lietuva“.

Pareiga. Be kalt__s ir atgailos jausmo, kankinančio Mažvydą, svarbesnė yra veikėjo pareiga Lietuvai, lietuvių kalbai ir raštui, D__vui, meilei. Altruistiškai dėl pareigos Lietuvai Mažvydas paaukoko meilę Marijai (jos namuose parengė „Katekizmą“, išvyko jo spausdinti ir mokytis į Karaliaučių, tapo pastoriumi ir Ragainėje vedė Benigną). Paaukoj__s asmeninę laimę dėl Lietuvos, Mažvydas svarstė, kokia didelė našta užgulė jo pečius. **Pareigą Lietuvai, jos kalbai ir raštui** pagrindinis veik__jas, kalbėdamas su pusbroliu Vilentu, __vardijo kaip **Sizifo darbą**. Tačiau visuomeninis pareigos jausmas buvo stipresnis ir už asmeninę pareigą (r__pinimąsi savo ir Benignos gerove), prasmingesnis net už religinį mok__mą. Tikėjimo t__sų, mokslo žinių ir darbo bei gyvenimo mokymas pagrindiniam veik__jui buvo tie atramos taškai, kurie skatino aukotis dėl Lietuvos, jos rašto ir kalbos. Vis__meninė pareiga kaip dorovinis įstat__mas Just. Marcinkevičiaus poetizuojamam Mažvydui buvo svarbesnė už d__kingumą Prūsijos kunigaikščiui, asmeninę gerov__ ir amžin__meilę.